

УДК 94 (476) "XX"

Оксана Валіон

ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЛОРУСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ У 2001–2005 РР.: ПЕРЕХІД ДО СТІЙКОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

У статті авторка досліджує динаміку соціально-економічного розвитку Білорусі впродовж 2001–2005 рр., з'ясовує реалізацію державних програм у сфері економіки та соціальної політики, розкриває ключові аспекти трансформації білоруської економічної моделі в роки другої п'ятирічки.

Ключові слова: Білорусь, білоруська економічна модель, соціально орієнтована ринкова економіка, друга п'ятирічка, машинобудування, модернізація.

Соціально-економічна історія сучасної Білорусі не залишає нікого байдужим. Одні схвалюють курс, за яким вона рухається, інші – заперечують його. Проте однозначним є те, що цей напрямок розвитку сусідньої держави уособлює особливий шлях, відмінний від інших пострадянських держав. Важливою складовою білоруського варіанту розвитку стала специфічна економічна модель, спрямована на створення соціально орієнтованої ринкової економіки, де поєднуються елементи планової системи із ринковими механізмами. Від середини 90-х рр. XX ст. її розвиток відбувався повисхідній, долаючи певні труднощі й перепони, все ж доводив свою ефективність. Однак початок XXI ст. для Білорусі характеризувався не лише переходом до стійкого соціально-економічного зростання, а й появою низки викликів, зумовлених, зокрема, світовою економічною кризою 2008 р., енергетичними проблемами у відносинах з Росією, й, врешті, валютною кризою 2011 р. Проте і в цей нелегкий час країна демонструє вірність обраному шляху, показує готовність корекції національної моделі економіки.

Одним із важливих етапів формування білоруської економічної моделі стала друга п'ятирічка – 2001–2005 рр. Саме в цей час Республіці Білорусь вдалося вийти на перші місця серед країн СНД за найважливішими економічними показниками. Країна зуміла розвинути виробництво власних підприємств, у першу чергу, машинобудівного комплексу, стала лідером серед країн Співдружності за виробництвом більшості споживчих товарів, зокрема, холодильників, телевізорів, тканин, взуття [1, с. 23]. Темпи економічного росту республіки впродовж досліджуваного часу були достатньо високими – 7,5 % у середньому за рік. ВВП Білорусі у 2004 р. збільшився на 11 %, тоді як Росії – на 7,2 %, а Казахстану – на 9,6 %. Стійке економічне зростання 2001–2005 рр. дало змогу збільшити заробітну плату, пенсії, покращити житлове питання в державі тощо. З огляду на це, особливо важливо проаналізувати динаміку соціально-економічного розвитку Білорусі у вказаний час, з'ясувати реалізацію державних програм у сфері економіки та соціальної політики, розкрити ключові аспекти трансформації білоруської економічної моделі в роки другої п'ятирічки.

Досвід білоруської економічної моделі увійшов у поле зору вчених-економістів, політиків, істориків різних країн. Останнім часом виходять друком монографії, аналітичні статті, збірники матеріалів конференцій, присвячені аналізу даної проблеми. Звісно, переважна їх більшість належить перу білоруських дослідників, однак у зв'язку із актуальністю теми розвідки з'являються в Росії, Україні та інших державах. У 2006 р. в Мінську був опублікований збірник статей під редакцією І. В. Пелипаса "Економіка Беларусі: тенденции развития и основные вызовы" [2]. У книгу увійшли дослідження А. Чубрика, І. Точицкой, Е. Раковой, І. Пелипаса, А. Гламбоцкой, С. Пуковича, Д. Крука. Автори розглянули основні проблеми й перспективи розвитку білоруської економіки. Особлива увага приділена викликам, що стоять перед економікою країни в контексті зміни кон'юнктури на зовнішніх ринках й підвищення цін на енергоносії, проблемам розвитку

зовнішньої торгівлі, підвищення експортного потенціалу і конкурентноспроможності білоруських підприємств. Подібні дослідження побачили світ у 2011 р.: “Беларусь: вызовы социально-экономического развития” під редакцією В. Силицького [3] та “Социально-ориентированная модель экономического развития: опыт Германии и Беларуси” (збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, 18 травня 2011 р., Мінськ) [4]. Специфіка білоруської моделі розвитку, основні риси соціально орієнтованої економічної системи республіки розглядаються в колективній праці “Белорусский путь” під редакцією О. Пролесковського і Л. Криштаповича [5]. Чималу увагу проблемам економіки Білорусі приділяє білоруський вчений-економіст, нині прем’єр-міністр РБ М. Мясникович. У статті “Проблемы модернизации экономики Беларуси в контексте цивилизационного прогресса” [6] дослідник з’ясував необхідність зміни соціально-економічної парадигми республіки, її вдосконалення в зв’язку із глобалізацією економічних відносин. Стан і перспективи розвитку сільського господарства Білорусі проаналізував академік Національної академії наук РБ Л. Кукреш [7]. Російський науковець Рой Медведєв у монографії “Александр Лукашенко. Контуры белорусской модели” [1] обґрунтував специфіку й основні елементи білоруської економічної моделі, показав її ефективність порівняно із економіками інших країн Співдружності. Серед українських дослідників, які торкалися аналізу даної проблематики, варто виділити праці О. Степаненка [8], В. Денисюка [9], Ю. Лукашина [10; 11] та ін. Автори одностайні в тому, що генератором білоруської економіки стали великі промислові підприємства, які збереглися, модернізовані й продовжують успішно працювати.

Після розпаду СРСР і здобуття незалежності Республіка Білорусь перебувала в доволі складній економічній ситуації, яку зумовила структурна криза початку 1990-х рр. Спад виробництва, інфляційні процеси, наростання соціальних проблем стали звичайними явищами в економіці Білорусі того часу. Для покращення економічної ситуації керівництво держави у 1995 р. прийняло Програму невідкладних заходів із виходу економіки Республіки Білорусь з кризи. В результаті, вдалося помітно знизити рівень інфляції і дефіцит державного бюджету, призупинити спад виробництва та падіння життєвого рівня населення. Нова влада, яку уособлював обраний у 1994 р. президент Олександр Лукашенко, започаткувала традицію розвитку економіки і соціальної сфери Білорусі на основі державних п’ятирічних планів. Компетенція їх затвердження покладалася на новий орган – Всебілоруські народні збори, що скликалися раз на п’ять років. Перші збори, що відбулися у Мінську 19–20 жовтня 1996 р., схвалили подані президентом і урядом “Основні напрями соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 1996–2000 роки”. Їх реалізація дала змогу не лише відвернути негативні економічні процеси в Білорусі, а й створити умови переходу до стійкого соціально-економічного зростання.

Згідно офіційної статистики у Республіці Білорусь впродовж 1996–2000 рр. валовий продукт зріс на 36 %, продукція промисловості – на 65 %, інвестиції в основний капітал – на 13 %, виробництво споживчих товарів – на 81 %. Понад у 2 рази зріс роздрібний товарообіг. Реальні грошові доходи населення збільшилися на 71 %, житла було введено на 81 % більше [12, с. 169]. Крім того, білоруський експорт збільшився з 5 млрд доларів США у 1995 р. до 8 млрд у 2000 р. Як зауважує російський дослідник Рой Медведєв, перший п’ятирічний план республіки в цілому був виконаний за більшістю показників. Білорусь пододала кризу й занепад 1991–1995 рр. й досягла темпів 1990–1991 рр. [1, с. 19].

Такі результати, звісно, додавали оптимізму керівництву держави, проте їх необхідно було зміцнити. Курс на створення соціально орієнтованої ринкової економіки, високоефективної, з дієвими механізмами державного й ринкового регулювання, спроможної забезпечити високий рівень добробуту громадян, рівність всіх форм власності, ефективної системи соціального захисту був проголошений державною стратегією розвитку Республіки Білорусь на 2001–2005 рр. Відтак, білоруська економічна модель повинна була вдосконалитися відповідно до завдань наступної п’ятирічки, враховуючи тенденції світового розвитку, при цьому зберігаючи вірність базовим характеристикам: специфічним

особливостям країни, її історії, національного характеру, менталітету народу, традицій господарювання, людської солідарності, взаємодопомоги тощо.

На других Всебілоруських народних зборах, що відбулися у Мінську 18 травня 2001 р. [13], була прийнята “Програма соціально-економічного розвитку Білорусі на 2001–2005 рр.” [14]. В ній визначалися цілі й завдання, пріоритети й важливі параметри соціально-економічного розвитку країни, обґрунтовувалися необхідні ресурси та можливі соціально-економічні наслідки. Зокрема, основні цілі Програми, як зазначив О. Лукашенко, полягали у “підвищенні добробуту народу й наближення його до рівня економічно розвинутих європейських держав шляхом поступального, еволюційного руху вперед, заснованого на політичній і соціально-економічній стабільності суспільства; вбудовування білоруської економіки в систему світових господарських зв’язків під контролем суспільства й держави, підтримка наукового потенціалу” [15]. Статистично це виглядало наступним чином: збільшити ВВП країни на 40 %, а рівень добробуту білоруського народу – у 1,8 рази. Забезпечити такі показники можна було за рахунок підвищення виробництва праці, впровадження нових технологій і методів виробництва й управління [1, с. 19].

Ключова роль у реалізації “Програми соціально-економічного розвитку Білорусі на 2001–2005 рр.” належала реальному сектору економіки. В промисловості планувалося завершити етап активної реконструкції з метою забезпечення підвищення ефективності й конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішньому й внутрішньому ринках. Окрім того, передбачалося впровадження досягнень науково-технічного прогресу, проведення сертифікації продукції, технологій і виробництва за міжнародними стандартами, розвиток інтеграційних зв’язків з підприємствами інших країн. В результаті загальний об’єм промислової продукції у 2005 р. порівняно із 2000 р. повинен зрости на 28–32 % [14]. Іншим концептуальним документом, де були викладені завдання підвищення ефективності білоруської промисловості та конкурентоспроможності її продукції стала “Програма розвитку промислового комплексу Республіки Білорусь на 1998–2015 рр.” [16]. На початок 2002 р. у республіці нараховувалося 2628 промислових підприємств, що перебували на самостійному балансі (у 1,5 рази більше порівняно із 1990 р.) [17]. Відомо, що промисловий комплекс є основою виробничого потенціалу Білорусі, від успішного розвитку якого залежить добробут держави та її громадян.

У роки другої п’ятирічки промисловість розвивалася доволі швидкими темпами. Більшість її завдань вдалося реалізувати, зокрема, нарощення об’ємів виробництва промислової продукції, збільшення експорту, валютних надходжень та масштабів залучення інвестицій в основний капітал, зміцнилися позиції білоруських товарів на внутрішньому й зовнішньому ринках. Уже у 2003 р. приріст промислової продукції в основних галузях вийшов за межі прогнозованих параметрів. Об’єм промислової продукції у 2003 р. порівняно із 1991 р. характеризувався наступними показниками: Білорусь – 120 %, Україна – 85 %, Казахстан – 80 %, Росія – 72 % [1, с. 20].

Державна політика в подальші роки лише сприяла процесу інтенсифікації виробництва. Так, у промисловості республіки за січень–лютий 2004 р. було вироблено продукції на 14,4 більше, ніж за аналогічний період 2003 р. Серед підприємств, де спостерігалися найвищі показники зростання, варто виділити: Мінпром (21,9 %), концерн Белбіофарм (18,9 %), Мінбудархітектура (11,1 %), Мінсільгосппрод (14,4 %). У територіальному розрізі лідерами стали – Могильовська (15,0 %) і Брестська (16,6 %) області, а також місто Мінськ (18,2 %) [18]. Впродовж січня–грудня 2005 р. спостерігалось зростання продукції промисловості Білорусі відповідно із 4535 до 62545 млрд білоруських рублів [19]. Загалом за роки другої п’ятирічки приріст промислової продукції становив 51,8 %, тоді як Програмою соціально-економічного розвитку на 2001–2005 рр. було передбачено 28–32 % [14].

Позитивним аспектом виконання завдань п’ятирічного плану стало проведення модернізації білоруських промислових підприємств, зокрема, нафтопереробних заводів “Нафтан” і “Мозирського НПЗ”. Програми були спрямовані на збільшення глибини переробки нафти й підвищення якості кінцевих продуктів [20]. Їх реалізація дозволила збільшити, як у

кількісному, так і в якісному плані виробництво білоруських нафтопродуктів, зросла також їх експортна частка. Так, у 2005 р. порівняно із 2004 р. відбулося зростання експорту майже наполовину. Згідно даних митних органів Білорусі, країна імпортувала з Росії у 2005 р. 19,3 млн т нафти за 4,2 млрд дол. США, а експортувала 13,5 млн т нафтопродуктів на 4,9 млрд дол. США [21]. Тенденція зростання експорту білоруських нафтопродуктів спостерігалася і в наступні роки. Дана галузь була і залишається важливою складовою економіки країни. Кошти, отримані від реалізації нафтопереробки, спрямовуються на розвиток інших сфер економіки Білорусі.

У досліджуваній період здійснювалася державна підтримка підприємств машинобудівного комплексу, який є основною галуззю сучасної білоруської промисловості. Безумовно, суттєвим поштовхом до розбудови галузі стало збереження й модернізація технологічного потенціалу країни. Впроваджувалися сучасні науково-технічні програми, відбувалося освоєння нових конкурентних видів продукції, спостерігалася активізація попиту на продукцію машинобудування в Російській Федерації, що дало змогу збільшити його об'єми у 1,8 рази від запланованих показників. Показовим є приклад Мінського автомобільного заводу (МАЗ), що є найбільшим виробником у Білорусі і країнах Східної Європи великовантажної автомобільної, а також автобусної, тролейбусної й причіпної техніки. Впродовж 2003–2005 рр. підприємство збільшувало об'єми виробництва близько 10–12 % щорічно. Об'єм експортного постачання становив понад 70 %, а розмір щорічної інвестиційної програми модернізації виробництва – близько 50 млн доларів США [22]. Продукція МАЗу експортується у 50 країн світу (експорт становить 95 % від загального об'єму виробництва), зокрема, в Росію, Україну, інші країни СНД, а також на ринки Південно-Східної й Центральної Азії, Європи, Латинської Америки.

Не менш відомими у світі є виробничі об'єднання Білоруський автомобільний завод (БелАЗ), Мінський моторний завод, Мінський тракторний завод (МТЗ) і Гомельський комбайновий завод (“Гомсельмаш”). Кожен з них впродовж 2001–2005 рр. демонстрував високі показники як об'ємів виробництва, так і збільшення експортної частки продукції. Так, БелАЗ, один із найбільших у світі і єдиний в СНД виробник кар'єрної техніки, що випускає кар'єрні самосвали вантажопідйомністю від 30 до 320 тонн, машини для підземних робіт, аеродромні тягачі, у вказаний період реалізував проект із модернізації виробничих потужностей об'ємом понад 90 млн доларів США. Зростання об'ємів виробництва на підприємстві в цей час становило близько 30 %, а питома вага нових видів продукції – понад 25 % [22]. Більшість продукції БелАЗу спрямовувалася до Росії (70 %), проте відбувалася активна торгівля із Китаєм, В'єтнамом, ПАР, Монголією, Болгарією, Бірмою, Гвінеєю та іншими державами (30 %) [8, с. 19]. Інвестиційна програма Мінського моторного заводу передбачала виділення близько 4 млн доларів США на модернізацію підприємства, зростання об'ємів виробництва за 2003–2005 рр. становило 30 % щорічно, об'єм експорту оцінювався в розмірі понад 40 %. Провідними підприємствами сільськогосподарського машинобудування в Республіці Білорусь є Мінський тракторний завод (МТЗ) і Гомельський комбайновий завод (“Гомсельмаш”). На кожному реалізовувалася інвестиційна програма, спрямована на модернізацію виробництва і розробку нової продукції, й становила відповідно 25 млн і 10 млн доларів США. Мінський тракторний завод, який входить у вісімку найбільших виробників тракторів у світі потужністю від 20 к. с. до 300 к. с., і є найбільшим серед пострадянських держав упродовж 2001–2005 рр. демонстрував значні темпи зростання виробництва – близько 20 % щорічно. Експортні постачання в структурі продаж МТЗ домінують: 80–85 % від загального об'єму реалізації, при цьому в Російську Федерацію надходило понад 49 % [22]. Техніка МТЗ продається і в інших країнах СНД (в тому числі й в Україні, де тракторна промисловість практично зникла), а також у Азії [11, с. В1]. Бачимо, що збереження, модернізація й інтенсивний розвиток промислових гігантів дав змогу не лише зберегти робочі місця, а й вивів Білорусь на вищий щабель визнання серед міжнародної спільноти, відтак білоруські товари успішно завойовували нові ринки збуту.

Поряд із машинобудуванням у цей час доволі потужними темпами розвивались хімічна і нафтохімічна промисловість, будівництво, а також традиційні для Білорусі лісообробна,

текстильна і харчова галузі виробництва. Республіці також вдалося зберегти й розвинути легку промисловість, що дозволило близько половини внутрішнього ринку забезпечувати одягом вітчизняного виробництва. У Білорусі немає жодного населеного пункту в 50 тис. чол. і більше, де б не було свого підприємства легкої промисловості. Понад 2 тис. підприємств, тобто, близько 70 % в галузі й до нині знаходяться під контролем держави [11, с. В4]. У 1992 р. був створений державний концерн “Беллегпром”, до якого увійшли підприємства текстильної, трикотажної, швейної, шкіряної, взуттєвої, хутряної і текстильно-галантерейної підгалузей. Серед них – Оршанський льонокомбінат, брестська трикотажна фабрика “Елма”, фабрика із пошиття чоловічих сорочок “Еліз”, Вітебський хутрянний комбінат, швейна фабрика “Веснянка” та ін. Усього до складу концерну нині входять 119 організацій, на яких працюють близько 80 тис. чоловік [23]. На початок другої п’ятирічки до “Беллегпрому” належало 92 підприємства, що виробляли понад 87,5 % продукції легкої промисловості. За 2001 р. експорт підприємств концерну “Беллегпром” становив 517,4 млн доларів США, у тому числі в країни поза СНД – 234 млн доларів США [17]. В наступні роки спостерігалось нарощення об’ємів експортних поставок товарів легкої промисловості. Нині підприємства галузі експортують товари у понад 50 країн, серед яких – Німеччина, Італія, Голландія, США, Великобританія, Пакистан, Литва та ін., проте 85 % об’ємів спрямовується до Російської Федерації.

На ринку білоруської легкої промисловості популярністю, як усередині країни, так і поза її межами, користується продукція підприємства із випуску жіночої і чоловічої білизни “Мілавіца”. Із 2002 р. контрольний пакет компанії поділила між собою група іноземних інвесторів з Італії та Естонії, проте 20 % акцій “Мілавіци”, як і раніше належить трудовому колективу. Підприємство експортує продукцію до 30 країн, найбільше – в Росію, Україну, а також Молдову, Словенію, Німеччину, Туреччину й Болгарію. Ще з кінця 1990-х рр. на виробництві проводилася модернізація, встановлення новітнього устаткування провідних фірм Німеччини, Італії, Японії, впроваджувалися останні розробки дизайнерів із Західної Європи. Нині випуск білизни реалізовується під трьома брендами: Milavitsa і Aveline (лінія жіночої білизни), а також Hidalgo (чоловічі вироби). В Україні компанія є лідером із продаж, тому акціонери планують розширити мережу магазинів – із 75 до 200 до кінця 2012 р. [11, с. В1; 24]. Загалом з метою підвищення ефективності роботи білоруської легкої промисловості в роки другої п’ятирічки, а також у подальший час на порядку денному стояли завдання комплексної технічної модернізації, заміни застарілого устаткування на високотехнологічне, що б дозволило збільшити випуск конкурентоспроможної продукції.

Окрему увагу слід звернути й на той факт, що Білорусь залишилася єдиною державою в СНД, що випускає сучасну побутову техніку. Відомими виробниками, як і в часи Радянського Союзу, залишаються підприємства “Горизонт” та “Вітязь”, що виготовляють телевізори. Продукція відповідає вимогам міжнародної системи якості, є сертифікованою. Загальна кількість телевізорів лише заводу “Вітязь” на березень 2006 р. становила понад 6 млн [25], значна частина яких експортувалася. Крім того, в країні впроваджується масовий випуск DVD-програвачів, аудіосистем, супутникового обладнання, мікрохвильових печей, прасок, електричних фенів, пилососів, кондиціонерів [11, с. В1]. Відомим виробником холодильників, пральних машин, електричних чайників, газових та електричних плит у Білорусі є ЗАТ “Атлант”. Впродовж 2000–2005 рр. підприємство активно нарощувало виробництво. Вагомими результатами роботи стало: виробництво у 2001 р. холодильних шаф із скляними дверима, випуск у 2003 р. першої пральної автоматичної машини “Атлант”, а також малогабаритних термоелектричних холодильників, з 2004 р. відбувалося впровадження холодильників Атлант “Нова хвиля” з електронним блоком управління й індикації, у 2005 р. був виготовлений перший електричний чайник “Атлант”. Загалом на 2006 рік на ЗАТ “Атлант” було випущено понад 25 млн холодильників [26]. Як зазначає російський історик Рой Медведев, хоча конкуренція в галузі виробництва побутової техніки є великою, проте Білорусь зберігає свою долю на ринку [1, с. 35–36]. В наступні роки білоруським підприємствам вдалося заключити низку вигідних угод з іноземними партнерами для налагодження взаємної співпраці.

Приємно відзначити той факт, що з початку 2011 р. у Білорусі продають перші мобільні телефони власного виробництва. Їх випускають на промисловому підприємстві “Промзв’язок” у Мінську. Мобільні телефони Евротеф Е1 и Евротеф Е3 можуть працювати з двома sim-картами, обладнані камерою 1,3 Мп, диктофоном, радіотюнером, Bluetooth і WAP-інтерфейсами. Модель Евротеф Е2 простіша й призначена для людей похилого віку та осіб з обмеженими можливостями. Головна її особливість наявність кнопки SOS (для екстреного виклику чи повідомлення). Усі три моделі вартують 100 доларів [27]. Бачимо, що навіть при розробці телефонів для різних вікових і фізичних категорій держава дбає, в першу чергу, не про модний імідж, а намагається й надалі залишатися соціально орієнтованою. Хоча при створенні телефонів використовувалися не лише білоруські, а й зарубіжні комплектувальні матеріали, все ж ініціативу національних конструкторів й інженерів варто вітати. Більшість білорусів схвально відносяться до таких самостійницьких кроків, прагнучи підтримати вітчизняного товаровиробника.

Отже, впродовж першої половини 2000-х рр. зріс не лише зовнішній попит на товари тривалого використання, а й внутрішній, зокрема, на 100 сімей у 2005 році показник збільшився: за телевізорами до 130 одиниць проти 119 у 2000 році, холодильниками до 102 одиниць проти 98, пральними машинами до 176 одиниць проти 71 [28]. У 2005 р. Білорусь демонструвала один із найвищих показників у Східній Європі відносно наявності сотових телефонів – на 100 чоловік майже 250 одиниць. За роки другої п’ятирічки у білорусів збільшилася кількість автомобілів до 1 млн 700 тис. одиниць. Відтак, на 100 сімей припадало 53 автомобіля. За цим показником країна значно випереджала інші держави СНД (у Росії 33 на 100 сімей, в Україні – 29) [29].

У загальному об’ємі виробництва країн СНД Білорусь на початку 2000-х рр. виробляла 67 % усіх тракторів, 42 % мотоциклів, 54 % велосипедів, 49 % хімічних волокон і ниток, 44 % металоріжучих станків, 23 % мінеральних добрив, 20 % загального об’єму телевізорів, холодильників, морозильників і трикотажних виробів [18]. У таблиці 1 наведені показники важливих для Білорусі видів промислової продукції у динаміці за 2000 р. та 2005 р. [30]. Статистика віддзеркалює перехідний етап економіки країни, коли з одного боку відбувався перехід до стійкого економічного розвитку, а з іншого – були присутні низка факторів, що стримували подальше економічне зростання й випуск конкурентоспроможної продукції. Зокрема, не повною мірою вирішеним залишалося питання оновлення основних виробничих фондів й модернізації промислового виробництва шляхом упровадження новітніх технологій, сучасного устаткування.

Таблиця 1

Виробництво важливих видів промислової продукції Білорусі

Вид продукції	2000 р.	2005 р.
Нафта, тис. т	1851	1785
Первинна переробка нафти, тис. т	13528	19802
Хімічні волокна й нитки, тис. т	219	211
Мінеральні добрива – всього, тис. т	4056	5669
Шини	2440	3052
Металоріжучі станки, тис. шт.	5,4	3,7
Вантажні автомобілі, тис. шт.	14,7	22,3
Автобуси, шт.	914	1263
Цемент, тис. т	1847	3131
Тканини всіх видів млн м	287	289
Взуття	15,4	10,1
Пральні машини тис. шт.	88	37
Телевізори, тис. шт.	532	1308
Холодильники й морозильники, тис. шт.	812	995
Велосипеди, тис. шт.	661	473

Головним завданням агропромислового комплексу на 2001–2005 рр., як і в попередні роки, було зміцнити продовольчу безпеку країни, надійно забезпечувати населення продуктами харчування, а також активізувати експорт сільськогосподарської продукції. Розвиток агропромислового комплексу здійснювався у відповідності з “Програмою підвищення ефективності АПК на 2000–2005 рр.” та “Програмою вдосконалення АПК Республіки Білорусь на 2001–2005 рр.” Документи передбачали подальше поглиблення спеціалізації виробництва, його інтенсифікацію, зміцнення матеріально-технічної бази, кооперацію та інтеграцію структур АПК, вдосконалення системи оплати праці, зниження собівартості й підвищення конкурентоспроможності продукції [14]. Однак вони не містили механізмів формування і функціонування соціальної інфраструктури села. Тому у 2003 р. була розроблена “Програма соціально-економічного розвитку й відродження села на 2004–2010 рр.”, що включила не лише динаміку розвитку агропромислового виробництва та його економічне (фінансове) й ресурсне забезпечення, а й комплексний розвиток усієї соціальної інфраструктури села та сільської місцевості. Важливо, що в дану Программу були закладені основні положення Концепції продовольчої безпеки Республіки Білорусь, яка визначала довгострокову аграрну політику відносно підтримки, забезпечення й зміцнення національної продовольчої безпеки, а також створення в країні збалансованого й доступного всім верствам населення ринку продовольства [31]. Потрібно зазначити, що вказана Програма вже фактично почала реалізовуватися з 2005 р., де поряд із ринковими стимулами важливу роль у підтримці сільського господарства здійснювала держава.

Реалізуючи завдання розвитку АПК Білорусі, було зроблено акцент на збереженні великотоварного виробництва. В результаті нове дихання отримали великі молоко-, м'ясопереробні та цукрові підприємства. Відбувалося організаційно-економічне зміцнення колгоспів і радгоспів, сільськогосподарських кооперативів, агрокомбінатів і агрофірм. Збільшувалися можливості приватного сектору в сільській місцевості, розвивалися й підтримувалися особисті подвір'я селян. Проте земля не ділилася на дрібні наділи й не передавалася у приватну власність селян, як це відбулося в Україні й багатьох районах Росії [1, с. 37–38].

У контексті реалізації передбачених завдань було здійснено низку організаційних заходів: проведено регіональну спеціалізацію виробництва рослинницької продукції в сировинних зонах переробних підприємств, визначено 58 спеціалізованих на виробництві зерна районів із найбільш плодючими ґрунтами, переглянуто структуру кормових угідь у бік зростання ролі кукурудзи і багатолітніх трав, проведено концентрацію в сировинних зонах переробних підприємств посівів цукрового буряку, рапсу, ячменю та льону. Вагомим фактором підвищення ефективності й конкурентоспроможності продукції АПК стало проведення реконструкції, технічного переоснащення понад 300 молочно-товарних ферм із встановленням новітнього технологічного устаткування. Крім того, було успішно розроблено й передано для виробництва 100 найменувань нових сільськогосподарських машин й устаткування, а також освоєно виробництво 86 найменувань техніки, що раніше розроблялася. З метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та залучення інвестицій у аграрний сектор відбувалося реформування збиткових сільськогосподарських організацій із реструктуризацією заборгованості. В результаті було реорганізовано 283 сільськогосподарські організації шляхом приєднання до більш успішних, а також їх передачі державним й приватним інвесторам [7]. Відтак, спостерігалася позитивна динаміка скорочення частки збиткових сільськогосподарських організацій – із 59 % у 2001 р. до 3 % – у 2005 р.

Аналізуючи основні показники аграрного сектору економіки Білорусі впродовж першої половини 2000-х рр., варто виділити позитивну динаміку: у 2000 р. продукція сільського господарства становила 2734 млрд руб., тоді як у 2005 р. – 12826 млрд руб., у тому числі продукція рослинництва за даний час збільшилася на 5225 млрд руб., а тваринництва – на 4867 млрд руб. [30]. Приріст виробництва валової продукції сільського господарства за п'ять років складав 25 %, а переробної промисловості – 30 %.

За випуском важливих видів сільськогосподарської продукції на душу населення Білорусь вийшла на перші позиції у СНД. Із таблиці 2 бачимо, що виробництво зерна зросло із 486,1 кг у 2000 р. до 658,5 кг у 2005 р., овочів – із 138 до 205,8 кг, цукрового буряку – із 145,9 до 314,7 кг, м'яса (у забійній вазі) – із 55,6 до 68,3 кг, молока – із 449,3 до 582,3 кг, яєць – із 329,1 до 318,2 шт. [30]. Кращі показники у випуску сільськогосподарської продукції демонстрували Гомельська, Вітебська, Мінська, Брестська й Гродненська області.

Таблиця 2

**Виробництво сільськогосподарської продукції на душу населення в рік у
Республіці Білорусь, кг**

Вид продукції	2000 р.	2005 р.
Зерно	486,1	658,5
Картопля	872,6	839,4
Овочі	138,0	205,8
Рапс	7,2	15,4
Цукровий буряк	145,9	314,7
М'ясо (забійна вага)	55,6	68,3
Молоко	449,3	582,3
Яйця, шт.	329,1	318,2

Хоча й спостерігався певний прогрес у аграрній галузі економіки Білорусі, проте низькою залишалася заробітна плата робітників сільськогосподарських організацій – 199,5 тис. руб. або 92 дол. США, що становило 55,4 % від рівня заробітної плати в цілому у народному господарстві республіки [7]. Крім того, багато сільськогосподарських підприємств все ж перебували в скрутному фінансовому стані, також відчувалася слабкість розвитку інтеграційних зв'язків. Виток нових підходів відносно ефективного функціонування агропромислових структур з метою надання стійких темпів розвитку АПК та виходу на конкурентоспроможне виробництво відбувся із прийняттям Державної програми відродження й розвитку села на 2005–2010 рр.

Таким чином, упродовж 2001–2005 рр. швидкими темпами відбувалося зростання промисловості, позитивні зрушення спостерігалися і в сільському господарстві Білорусі. Як наслідок, середньорічний приріст валового внутрішнього продукту (ВВП) у досліджуваній час перевищив 7 %, що є одним із найвищих показників серед країн Європейського Союзу та СНД. Приріст ВВП відносно попереднього року у 2001 становив 4,7 %, відповідно у 2002 р. – 5 %, у 2003 р. – 7 %, у 2004 р. – 11,4 %, у 2005 р. – 9,2 %. Тоді як в Україні зростання ВВП складало відповідно, %: 9,2 %, 5,2 %, 9,6 %, 12,1 %, 2,6 % [32, с. 70; 9, с. 35].

Динамічний розвиток економіки сприяв зростанню середньомісячної заробітної плати працівників народного господарства країни. У 2004 р. її розмір становив 199,9 доларів США, а у 2005 р. – 261,3 долари США, тоді як у кінці 2001 р. вона була еквівалентна 105,8 долларам США [9, с. 35]. Із таблиці 3 [30] можемо бачити збільшення реальної заробітної плати за першу половину 2000-х рр. працівників промисловості, сільського господарства, освіти, науки, охорони здоров'я, торгівлі, транспорту, будівництва тощо.

Таблиця 3

**Реальна заробітна плата працівників за галузями економіки
(у відсотках до попереднього року)**

Назва галузі	2000 р.	2005 р.
Промисловість	110,6	118,4
Сільське господарство	121,4	128,8
Будівництво	110,1	117,8
Транспорт	112,0	120,8
Торгівля і громадське харчування	107,5	122,6
Охорона здоров'я	111,8	124,0
Освіта	114,6	124,3

Наука і наукове обслуговування	115,9	123,2
--------------------------------	-------	-------

Хоча й спостерігалася динаміка збільшення середньомісячної заробітної плати в Білорусі, проте серед країн СНД найпомітніше вона збільшилася впродовж 2004–2005 рр. у таких багатих природними ресурсами країнах, як Росія й Казахстан. Однак Білорусь була лідером у СНД за розмірами пенсій: у 2005 р. середньомісячна пенсія тут становила 104 долари США [1, с. 22]. Навіть сьогодні, після кризи, середня пенсія у Білорусі складає 2,2–2,5 млн руб (2–2,5 тис. грн., що вдвічі більше, ніж в Україні), а середня зарплата – 3–4 млн руб. (3–4 тис. грн., що в 1,5–2 рази вище офіційної в Україні) [10, с. А3]. Однак, потрібно зазначити, що зростання цін на товари широкого вжитку нині республіка не уникла.

Отже, у 2005 р. Республіка Білорусь значно перевищила рівень докризового 1990 р.: за виробництвом ВВП – на 27 %, випуском промислової продукції – на 53 %, виробництвом споживчих товарів – на 66 %, за реальними грошовими доходами й заробітною платою – у 1,7 і 2 рази відповідно, роздрібному товарообігу – у 2,2 рази, хоча виробництво продукції сільського господарства становило 90, інвестицій в основний капітал – 96,2 % від рівня 1990 р. На відміну від Білорусі, яка одна з перших держав на пострадянському просторі досягла рівня показників докризового 1990 р., провідні учасники СНД за основними параметрами великою мірою відстають від рівня докризового року. Таку тенденцію можемо спостерігати із таблиці 4 [33].

Таблиця 4

Індекси зміни основних показників розвитку економіки Білорусі і найбільших держав-учасників СНД (2004 р. до рівня 1991 р., у відсотках)

Країна	ВВП	Продукція промисловості	Продукція сільського господарства	Інвестиції в основний капітал
Білорусь	117,3	140	92,3	75,1
Росія	89,5	76	74	43
Україна	66,7	96	73	47
Казахстан	116,5	89	82	62

У роки другої п'ятирічки відбулася стабілізація валютного ринку, зростання курсу білоруського рубля, суттєве зниження темпів інфляції й девальвації. Якщо у 2000 р. зниження обмінного курсу білоруського рубля до долара США становило 269 %, то за 2005 рік відбулося номінальне його зміцнення. Було забезпечено й стабільність споживчого ринку: приріст індексу споживчих цін у 2005 р. становив 8 % порівняно із 107,5 % у 2000 р. [33]. Поступово знижувалися й темпи інфляції: у 2002 р. остання становила 34,8 %, у 2003 р. – 25,4 %, у 2004 р. – 14,4 %, у 2005 р. – 8,0 %, у 2006 р. – 6,6 % [34]. Хоча в середині 2000-х рр. спостерігалася стабілізація даних процесів у республіці, що є вагомим показником фінансового здоров'я країни, проте надалі ця проблема знову стала актуальною для Білорусі.

Одним із головних пріоритетів соціально-економічної політики Білорусі є забезпечення населення житлом. У “Програмі соціально-економічного розвитку Білорусі на 2001–2005 рр.” передбачалося покращення житлових умов малозаможним, соціально вразливим верствам населення, молоді, людям, які проживають у сільській місцевості, працівникам охорони здоров'я, освіти, культури, молодим спеціалістам і військовослужбовцям. У цьому контексті важливими завданнями стали: зниження собівартості будівництва житла, введення щорічно 2,5–3 млн кв. м загальної площі житлових будинків, використання енергоефективних, екологічно чистих будівельних матеріалів, інженерного устаткування, впровадження нових архітектурно-будівничих систем тощо. Впродовж 2001–2005 рр. нове житло повинні були отримати близько 300 тис. білоруських сімей [33].

Таблиця 5

Житлове будівництво Республіки Білорусь

	2000 р.	2005 р.
Введення в дію житлових будинків, тис. кв. м загальної площі	3528,5	3785,5
Введення в дію житлових будинків у	1081,1	1236,4

сільських населених пунктах, тис. кв. м загальної площі		
Кількість побудованих квартир, тис.	39,4	43,3

Із таблиці 5 простежується позитивна динаміка об'ємів введення житла як загалом у країні, так, у сільській місцевості, зокрема [33]. У 2005 р. забезпечення житлом у середньому на одного жителя становило 23 кв. м, що відповідало запланованим показникам, й на 1,4 кв. м перевищувало рівень 2000 р. Все ж вартість житла значно випереджала темпи зростання доходів населення.

Варто зазначити, що нині в Білорусі кожне велике підприємство, крім зарплати (в тому числі 13-ї), путівок у санаторій, компенсацій в зв'язку із виходом на пенсію, обов'язково забезпечує працівника житлом. У цьому контексті діє державна програма, згідно якої держава дає пільговий кредит під 3 % річних у білоруських рублях. А на селі – програма державної підтримки кредитування будівництва, за якою працівникам, котрі працювали на землі впродовж 5 років й бажають залишитися, видають кредит на будівництво будинку під 1 % річних. Безкоштовно отримують житло сім'ї, які мають п'ять і більше дітей. Щорічно в республіці вводять понад 5 млн кв. м, що майже у три рази більше, ніж в Україні. Крім того, білоруси платять лише 20 % собівартості комунальних платежів, решта – держава. Так, комунальні витрати на однокімнатну квартиру в Мінську (включаючи світло, телефон, опалення) становлять близько 60 тис. руб. (60 грн.) [10, с. А3]. Бачимо, що стратегічний курс на побудову соціально орієнтованої держави доводить свою життєздатність.

Для розвитку економіки країні необхідні висококваліфіковані кадри, науковий потенціал, широка інноваційна діяльність. Тому Білорусь звертає особливу увагу на збереження й примноження науково-інтелектуального потенціалу суспільства, вдосконалення системи підготовки й зміцнення наукових, науково-технічних й педагогічних кадрів, підвищення рівня фундаментальних і прикладних досліджень, наукового і науково-технологічного забезпечення прискореного соціально-економічного розвитку республіки. Головним завданням другої п'ятирічки відносно активізації інноваційної політики було впровадження на виробництві передових вітчизняних і зарубіжних наукових розробок з метою насичення ринку сучасною конкурентоспроможною продукцією [33]. Високі цілі пробуджують честолюбні наміри. У Білорусі за роки незалежності кількість дослідницьких інститутів, як і залучених у них учених, майже не скоротилася, а навпаки [11, с. В4]. Акцент ставиться на активній участі інтелектуальних сил і наукових ресурсів у піднесенні економіки, пріоритеті прикладних наукових робіт, розвитку інноваційної діяльності.

Білоруська влада розробляє проекти з підтримки та розвитку в країні високотехнологічних виробництв і підприємств. Так, у 2004 р. було ухвалено започаткування в країні “Парку високих технологій” [35, с. 37]. Основна мета проекту – створення сприятливих умов для розвитку індустрії експортно-орієнтованого програмування, розвитку інших експортних виробництв, заснованих на нових і високих технологіях, а також для концентрації кадрового, науково-виробничого й інвестиційно-фінансового потенціалу [37]. Для організацій, що займалися високотехнологічним виробництвом, було знижено у 2 рази ставки податку на прибуток; структури, які виконували наукові дослідження й розробки, звільнялися від сплати ПДВ; для підприємств, котрі застосовували нові і високі технології було знижено до 10 % ПДВ [9, с. 38]. Безперечно, проект створив хороші умови для розвитку наукоємного сектору промисловості Білорусі.

Однією із характерних ознак білоруської економічної моделі є її експортна спрямованість. Республіка торгує із понад 170 країнами світу. При цьому доля експорту у ВВП становить близько 70 % [1, с. 57].

Таблиця 6 демонструє об'єми зовнішньої торгівлі Білорусі впродовж 2000–2005 рр. [30]. Бачимо, що її обсяги збільшилися із 15972 до 32687 млн дол. США, тобто, понад у 2 рази. Найвищими темпами відзначалася торгівля із країнами СНД, зокрема з Росією, що збільшилася у досліджуваній час на 6519 млн дол. США. Торговельні операції Білорусі із

країнами поза СНД за експортом продукції зросли на 5992 млн дол. США, тоді як за імпортом – на 2990 млн дол. США.

Таблиця 6

Зовнішня торгівля Республіки Білорусь (млн доларів США)

	2000 р.	2005 р.
Об'єм зовнішньої торгівлі РБ	15972	32687
із країнами СНД	10469	18202
із них з Росією	9315	15834
із країнами поза СНД	5503	14485

У 2004 р. основними торговельними партнерами Білорусі були Росія і країни ЄС. Так, за експортом товарообіг республіки становив із: Росією – 47 %, Великобританією – 8,3 %, Голландією – 6,7 %, Польщею – 5,3 %; за імпортом – Росія – 68,2 %, Німеччина – 6,6 %, Україна – 3,3 %. У 2005 р. товарообіг збільшився на 8 %, у тому числі експорт – на 16 %, імпорт – на 1,3 % [21]. Варто зауважити, що суттєву роль у збільшенні білоруського експорту відіграла протекціоністська політика Росії відносно країн поза СНД. Наприкінці 2003 р. Росія підвищила мито на вантажні автомобілі більше семи років із країн поза СНД, що призвело до значного зростання експорту відповідних товарів із Білорусі. Така політика спостерігалася і в харчовій промисловості, яка також демонструвала високі темпи зростання [37]. З середини 2000-х рр. спостерігалася тенденція диверсифікації білоруського експорту, що полягала у переорієнтації експорту з російського ринку на ринки інших країн СНД та Західної Європи. Проте Росія, як і раніше, продовжує залишатися важливим для Білорусі ринком збуту [38]. Бачимо, що експортна спрямованість економіки республіки актуалізує випуск конкурентоспроможної білоруської продукції.

Таким чином, упродовж 2001–2005 рр., а особливо за останні 2,5 роки другої п'ятирічки, відбувся перехід економіки Білорусі до стійкого соціально-економічного зростання. В цей час середньорічний приріст валового внутрішнього продукту перевищив 7 %, що було одним із найвищих показників серед країн Європейського Союзу та СНД. Прискорене економічне зростання вплинуло на покращення матеріального становища білоруських громадян, які загалом підтримували впровадження білоруської моделі економічного розвитку. Її трансформація протягом 2001–2005 рр., що передбачала вдосконалення соціально-економічної системи відповідно до завдань другої п'ятирічки, підтвердила правильність поступу держави у пошуку власного шляху розвитку. Разом з тим, перед Білоруссю завжди, як у середині 2000-х рр., так і нині постає проблема вибору. Цей вибір полягає у проведенні такої політики, яка б базувалася на реформах і модернізації, при цьому особливо важливо не втратити тих традицій, що історично склалися. Проте не менш актуально зробити білоруську економічну модель стійкішою до економічних викликів, довівши її економічну спроможність на наступні десятиліття.

Список використаних джерел

1. *Медведев Р.* Александр Лукашенко. Контуры белорусской модели / Р. Медведев. – М., 2010. – 320 с. – Режим доступу: http://fondknig.com/2011/07/31/aleksandr_lukashenko_kontury_belorusskojj_modeli.html.
2. *Економіка* Беларуси: тенденции развития и основные вызовы: сб. / под ред. И. В. Пелипася. – Минск–СПб.: Невский простор, 2006. – 248 с. – Режим доступу: <http://research.by/pdf/economy2006r.pdf>.
3. *Беларусь: вызовы социально-экономического развития* / Под ред. В. Силицкого. – СПб.: Невский простор, 2011. – 192 с. – Режим доступу: <http://research.by/pdf/challenges2011r.pdf>.
4. *Социально-ориентированная модель экономического развития: опыт Германии и Беларуси: материалы междунар. науч.– практ. конф., Минск, 18 мая 2011г.* / Фонд им. Фридриха Эберта [и др.]. – Минск: И. П. Логвинов, 2011. – 108 с. – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/belarus/08708.pdf>.
5. *Белорусский путь* / Под ред. О.В. Пролесковского и Л.Е. Криштаповича. – Минск, 2009. – 217 с. – Режим доступу: http://iac.gov.by/nfiles/000019_245549.pdf.
6. *Мясникович М.* Проблемы модернизации экономики Беларуси в контексте цивилизационного прогресса / М. Мясникович // Общество и экономика. – № 6. – 2003. – С. 22–37.
7. *Кукреш Л.* Состояние и перспективы развития сельского хозяйства Беларуси / Л. Кукреш. – Режим доступу: <http://war.lubomudrie.forum24.ru/?1-11-0-00000006-000-0-0-1191602132>.
8. *Степаненко О.* “Белаз” покоряет планету / О. Степаненко // Что делать? – 2004. – № 2. – С. 18–19.
9. *Денисюк В.* Інноваційна діяльність у Республіці Білорусь: економічні показники, напрями активізації / В. Денисюк // Проблеми науки. – 2006. – № 9. – С. 34–42.
10. *Лукашин Ю.* Другая Белоруссия: полгода спустя / Ю. Лукашин // Ежедневник 2000. – № 47(583). – 2011. – 25 листопада. – С. А3.
11. *Лукашин Ю.* Другая Белоруссия: полгода спустя / Ю. Лукашин // Ежедневник 2000. – № 48(584). – 2011. – 2 грудня. – С. В1, В4.
12. *Шимов В.* Экономическое развитие Беларуси на рубеже веков: проблемы, итоги, перспективы / В. Шимов. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/113216/>.
13. *Всебелорусское народное собрание.* – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Всебелорусское_народное_собрание.
14. *Указ*

Президента Республики Беларусь от 08.08.2001 № 427 “Об утверждении программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2001–2005 годы”. – Режим доступа: <http://www.lawbelarus.com/repub2008/sub32/text32403/index.htm>. 15. Режим доступа: <http://7days.belta.by/7days.nsf/last/322BB41B1EDF5E5A42256AB9004C6562?OpenDocument>. 16. Указ Президента Республики Беларусь от 14.05.1998 N 246 “Об утверждении концепции и программы развития промышленного комплекса Республики Беларусь на 1998–2015 годы”. – Режим доступа: <http://www.lawbelarus.com/repub2008/sub37/text37646.htm>. 17. Экономика Беларуси. – Режим доступа: <http://bielarusy.narod.ru/bielarus/econ.html>. 18. Десять вопросов о белорусской экономике. – Режим доступа: <http://7days.belta.by/7days.nsf/last/90BCF5D1A8E40A6942256F1000543580?> 19. Основные показатели по Беларуси по месяцам за 2000–2010 гг. (нарастающим итогом). – Режим доступа: <http://www.cisstat.com/>. 20. Сехович В. 1991–2006. Итоги. Нефтяная и нефтеперерабатывающая отрасль / В. Сехович. – Режим доступа: http://zautra.by/art.php?sn_nid=23&sn_cat=9. 21. Экономика Белоруссии. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Экономика_Белоруссии. 22. Республика Беларусь. Машиностроительная отрасль. – Режим доступа: http://bel.biz/files/Belarus_machinery_industry_overview.pdf. 23. Беллегпром. – Режим доступа: <http://news.tut.by/tag/ex6271-bellepprom.html>. 24. Милавица – это современная история... – Режим доступа: <http://fison.com.ua/istorija-milavitsy.html>. 25. Витязь (предприятие). – Режим доступа: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Витязь_\(предприятие\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Витязь_(предприятие)). 26. Минский завод холодильников. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Минский_завод_холодильников. 27. Первые белорусские мобильники уже поступили в продажу. – Режим доступа: <http://www.interfax.by/article/78845>. 28. Постановление Совета министров Республики Беларусь 27 июля 2006 г. № 941. – Режим доступа: www.investar.by/files/rtf/79.rtf. 29. Доклад Президента Республики Беларусь А. Г. Лукашенко на третьем Всебелорусском народном собрании. – Режим доступа: <http://president.gov.by/press43747.html>. 30. Беларусь в цифрах. Статистический справочник. – Режим доступа: http://belstat.gov.by/homep/ru/publications/belarus_in_%20figures/belarus_in_figures.pdf. 31. Важнейшие государственные программы развития АПК. – Режим доступа: <http://www.mybntu.com/economy/plan/vazhnejshie-gosudarstvennye-programmy-nbsp-razvitiya-apk.html>. 32. Білоруська модель соціально-економічного стійкого інноваційного розвитку: формування і шляхи реалізації // Економіст. – 2006. – № 4. – С. 70–71. 33. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2006–2010 годы. – Режим доступа: armenia.mfa.gov.by/.../programma%20s-e%20razvitiya%202006-2010_516.doc. 34. Белорусский рубль. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Белорусский_рубль. 35. Криль М. История країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) / М. Криль. – Навч. посібник. – К.: Знання, 2008. – 284 с. 36. Белорусский парк высоких технологий. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Белорусский_парк_высоких_технологий. 37. Чубрик А. Экономика Беларуси: основные вызовы / А. Чубрик. – Режим доступа: <http://research.by/pdf/economy2006r.pdf>. 38. Гламбоцкая А., Пукович С. Белорусский экспорт. Проблемы и перспективы / А. Гламбоцкая, С. Пукович. – Режим доступа: Экономика Беларуси: тенденции развития и основные вызовы: сб. / под ред. И. В. Пелипаса. – Минск.-СПб.: Невский простор, 2006. – 248 с. – Режим доступа: <http://research.by/pdf/economy2006r.pdf>. 3.

Оксана Валион

ТРАНСФОРМАЦИЯ БЕЛОРУССКОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ В 2001–2005 ГГ.: ПЕРЕХОД К УСТОЙЧИВОМУ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ

В статье автор исследует динамику социально-экономического развития Беларуси на протяжении 2001–2005 гг., выясняет реализацию государственных программ в сфере экономики и социальной политики, раскрывает ключевые аспекты трансформации белорусской экономической модели в годы второй пятилетки.

Ключевые слова: Беларусь, белорусская экономическая модель, социально ориентирована рыночная экономика, вторая пятилетка, машиностроение, модернизация.

Oksana Valion

TRANSFORMATION OF BELORUS ECONOMIC MODEL IN 2001–2005: CHANGE TO STEADY SOCIAL AND ECONOMIC GROWTH

The article deals with the study of the dynamics of social and economic development of Belarus during 2001–2005. A special attention is paid to the government programmes realization in the sphere of economics and social policy as well as to the analysis of key aspects of Belarus economic model transformation in the period of second five-year plan implementation.

Key words: Byelorussia, Byelorussia economic model, socially oriented market economy, second five-year plan, engineering industry, modernization.